

Kunnskapsdepartementet

postmottak@kd.dep.no

05.06.2020

Vår ref.

Deres ref. 20/1090

Høring NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler

NITO er Norges største organisasjon for ingeniører og teknologer med over 91 000 medlemmer. Om lag 1000 av disse er tilknyttet universitets- og høyskolesektoren som ansatte og 13 000 som studenter.

Generelle kommentarer

Lov om universiteter og høyskoler overstyrer de ansattes medbestemmelse.

Det er en utfordring at lov om universiteter og høyskoler overstyrer drøftings- og forhandlingsretten organisasjonene har i sektoren. Styret kan endre fremforhandlede avtaler eller avtalte drøftingsresultater når rektor fremlegger dette for styret. Dette er ekstra utfordrende ved studiesteder som har ansatt rektor der medbestemmelsesapparatet ikke har kontakt med styreleder og styret. Resultatet av dette er at det ikke blir reell medbestemmelsesrett i UH-sektoren, i strid med intensjonen i Hovedavtalen.

NITO har følgende kommentarer til noen av kapitlene i utredningen:

Kapittel 8 Myndighetenes styring

Større autonomi

NITO støtter utvalget i at myndighetenes styring av universitets- og høyskolesektoren samlet sett bør bli noe mindre enn i dag. Forvaltning av egen eiendom er viktig for å oppnå dette målet.

Finansieringssystem

NITO er enig med utvalget i at finansieringssystemet for UH-sektoren bør vurderes i lys av blant annet mål om livslang læring. Finansieringssystemet for UH-sektoren må gjennomgås i sin helhet, slik at det bidrar til utdanning og livslang læring i tråd med samfunnets behov. Dagens finansieringssystem bærer preg av klattvise endringer og stimulerer ikke til økt nyskaping eller relevans.

Utdanningsinstitusjonene må ha rammevilkår som sikrer langsiktighet, god infrastruktur og oppdatert utstyr. En helhetlig gjennomgang av finansieringssystemet for UH-sektoren må ha som mål å styrke

de kostnadskrevende utdanningene samt gi bedre rom for relevans, innovasjon, utadrettet virksomhet, og livslang læring. Finansieringen av de ulike utdanningene må gjenspeile reelle investeringer og kostnader som er nødvendig for å kunne gi en kvalitativt god utdanning. For eksempel er ingeniøruddanningene blant de dyreste utdanningene i dag, men er finansiert på nest laveste nivå i finansieringssystemet.

Selvforvaltning av eiendom.

Universiteter og høyskoler må fortsatt kunne forvalte egen eiendom. Det gir en større autonomi og muligheter for strategisk utvikling. NITO støtter derfor utvalgets forslag om at de institusjonene som fortsatt ønsker å forvalte egen eiendom, kan gjøre det.

Dimensjonering av høyere utdanning

NITO ser fram til at den oppnevnte arbeidsgruppen med representanter for ulike departementer ser på hvordan de skal styre dimensjonering av høyere utdanning. NITO har i brev til Helse- og sosialdepartementet den 16.januar 2020 etterlyst en nasjonal plan for rekruttering og kompetanseutvikling innen helseprofesjonene. NITO er bekymret for at det utdannes for få bioingeniører i Norge. Riksrevisoren uttrykte en tilsvarende bekymring for andre grupper i spesialisthelsetjenesten i sin rapport om bemanningsutfordringer i helseforetakene fra november 2019. For disse utdanningene er det i dag to departementer, fire helseregioner i tillegg til alle universiteter og høyskoler, som sammen skal planlegge hvor mange kandidater som skal utdannes. Det er behov for en sterkere koordinering.

NITO etterlyser en nasjonal kartlegging av behovet for avansert IKT-kompetanse og en langtidsplan for kompetanse innen teknologi. En slik plan er nødvendig hvis vi skal dekke Norges behov for IKT-kompetanse som imøtekommer kravet om omstilling og verdiøkning i alle bransjer. Det er bred enighet om at Norge i framtida vil mangle IKT-kompetanse og kompetanse innen IKT-sikkerhet. Regjeringens nasjonale strategi for digital sikkerhetskompetanse (2019) adresserer behovet for tilstrekkelig nasjonal spesialistkompetanse.

Grader og yrkesutdanninger

NITO støtter utvalgets flertall om at forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler (gradsforskriften) videreføres som i dag. Videre at Kunnskapsdepartementet jevnlig skal vurdere hvilke utdanninger det er hensiktsmessig å forbeholde enkelte institusjoner. Utdanningenes relevans for arbeidsliv og samfunn må være en viktig faktor når det skal bestemmes hvilke utdanninger som skal tilbys, og hvor mange studieplasser det er nødvendig å tilby.

Kap. 9. strukturen i regelverket

Forskrifter

NITO støtter utvalget i at man må unngå at forskrifter vedtatt utenfor institusjonene overstyrer mulighetene institusjonene selv har til å styre egen utvikling ut ifra egne forutsetninger og mål. Flexibiliteten er viktig for å gjøre endringer i tråd med samfunnets behov, og pedagogisk utvikling. Vi er enige i at det er nødvendig å rydde opp i rundskriv fra departementet, slik at det ikke finnes rundskriv med motsetninger.

Rammeplaner

Rammeplaner for profesjonsutdanninger, som lærer-, helsefag- og ingeniøruddanninger er viktige for å beholde relevansen for treårige utdanninger. Det sikrer at de er like i hele landet. Vi støtter derfor

en videreføring av at departementet kan gi forskrift om nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger.

Kap. 11 Formål

NITO støtter utvalget i at det er behov for å fornye dagens bestemmelse om formål, og er positiv til at bærekraft kommer inn som en del av formålsparagrafen.

Kap. 12 Oppgaver

Arbeidslivet endrer seg raskt og stiller økende krav til kompetanse gjennom hele yrkeslivet. Universiteter og høyskoler må settes i stand til å spille en viktigere rolle som tilbyder av etter- og videreutdanning, og livslang læring. NITO støtter derfor utvalget i at universiteter og høyskoler skal bidra til livslang læring, i tillegg til etter- og videreutdanning, og at dette inkluderes i bestemmelsen om oppgaver.

Et av de viktigste virkemidlene for at UH-sektoren skal styrke sin innovasjonsevne, ta i bruk mer utadrettet virksomhet og nye undervisningsformer samt bidra til livslang læring, er at institusjonene har rammebetingelser som støtter opp om dette. Jamfør punktet om finansieringssystemet over.

NITO er positiv til at plikten til å samarbeide med andre aktører gjøres generell, ved at ingen samarbeidsaktører er nevnt særskilt i loven.

Kap. 15 Akademisk frihet

Universiteter og høyskoler er viktige bærebjelker i vårt demokratiske samfunn, i likhet med et uavhengig rettsvesen og frie medier. Akademia fungerer best som kritisk korrektiv til myndighetene og andre maktbaser i samfunnet når friheten i faglige spørsmål er ivaretatt og blir respektert.

Å legge til, og dermed understreke institusjonenes ansvar for å verne om de ansatte som utøver den akademiske friheten, er viktig. NITO støtter derfor utvalgets forslag om følgende omformulering av § 1-5 første ledd: Universiteter og høyskoler skal fremme og verne om akademisk frihet, og om de ansattes utøvelse av denne.

Kap. 17 Opptak

Kjønnsbaserte tilleggspoeng

Bestemmelsen om tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn, som i dag følger av opptaksforskriften § 7-9, foreslås ikke videreført. Dette er NITO uenig i. Norge har ett av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkedene i Europa. Kjønnsdelte utdanningsvalg bidrar til å opprettholde det kjønnsdelte arbeidsmarkedet. Studentenes valg gjenspeiler holdninger i grunnopplæring og videregående opplæring. NITO mener kjønnsbaserte tilleggspoeng må videreføres i de utdanningene der kjønnsforskjellene er størst. Tilleggspoeng vil uansett ikke være et tiltak alene. Det er viktig å følge opp med mentorordninger, nettverk, tiltak i videregående skole osv. for det underrepresenterte kjønn, for å sikre balansert rekruttering og hindre frafall.

Tilbakemeldinger NITO har fått fra utdanningsinstitusjoner, som har innført tilleggspoeng for det underrepresenterte kjønn, viser at det har hatt stor betydning for rekrutteringen. Spesielt på de programmene hvor det er stor søkning og med et stort overtall av mannlige søkere. Argumentet om at mannlige søkere blir forbigått av søkere med dårligere kvalifikasjoner holder ikke. Når man sammenligner karakterpoengene til de mannlige og kvinnelige søkerne som kommer inn på et

program med kjønnspoeng, er karakterpoengene i praksis like for menn og kvinner. Dette skyldes at mannlige søkere i større grad har flere alderspoeng og andre tilleggs-poeng enn kvinner har.

Undersøkelsene viser at det er marginale forskjeller i karakterer mellom de som får plass og en stor gruppe som «nesten» når opp. Siden forskjellene er så små i poengsummer, er det ingen reelle forskjeller i kvalifikasjoner.

Faglige minstekrav ved opptak

NITO støtter utvalget i at ordningen med mulighet for faglige minstekrav ved opptak til høyere utdanning må videreføres.

Kap. 18 Gratisprinsippet

Gratisprinsippet i norsk høyere utdanning er viktig. NITO støtter utvalget i at dette prinsippet skal stå fast.

NITO har, i sitt hørings-svar til stortingsmelding om kompetansereformen, støttet regjeringens ønske om å gjennomgå og tydeliggjøre regelverket om egenbetaling, og spesielt vurdere behov for endringer i dagens unntaksbestemmelser for utdanninger som er særlig tilpasset personer i arbeid.

Det er viktig å se på hvordan dette skal balanseres i finansieringsordningen for universiteter og høyskoler, sett i lys av økt behov for livslang læring. Om det åpnes opp for betalende studenter i det ordinære utdanningstilbudet, vil dette utfordre gratisprinsippet. Økt dreining over på betalt etter- og videreutdanning vil kunne føre til at ressurser flyttes fra gratistilbudet til der institusjonen kan kreve betaling. Det vil være svært uheldig. Konsekvensene av endringer i egenbetalingsforskriften bør derfor utredes nærmere.

Kap. 19 Studentenes læringsmiljø

Studenter skal ha et godt arbeidsmiljø på samme måte som ansatte. NITO støtter forslaget om et eget kapittel i loven om læringsmiljø og studentrepresentasjon, for å synliggjøre viktigheten av at studentene skal ha et godt læringsmiljø samt andre lovbestemte rettigheter for studentene.

Kap. 23 Politiattest og skikkethet

NITO er positive til utvalgets forslag knyttet til skikkethet og ser på det som en styrking av loven. Loven har, slik den er i dag, hatt en del formuleringer som har vært kilde til uklarhet. Forslagene innebærer avklaring på flere felter.

At første og andre ledd i dagens § 4-9 slås sammen samler grunnlaget for politiattest på et sted og tydeliggjør ulike aspekter ved attesten og gir en forbedret forståelse av intensjon med skikkethetsvurderingen. Det er viktig at ordlyden endres slik at politiattest kan kreves «ved opptak og underveis i studiet». Det er en viktig endring som vil gi universiteter og høyskoler mulighet til å kreve politiattest også på et senere tidspunkt i karrieren. Etter- og videreutdanning vil gjerne gjennomføres i et langt perspektiv, og hendelser som omfattes av politiattest kan endre seg over tid.

Det er positivt at ordlyden i UH lovens §4-9 endres til «utelukkelse» i stedet for «utestengelse» i forbindelse med praksisstudier eller klinisk undervisning. Dermed signaliseres det at studenten utelukkes fra deler av studiet og ikke er totalt utestengt.

Forslaget til endring i § 4-10 første ledd gjør at skikkethetsforskriften enklere kan tilføye nye utdanninger hvor skikkethetsvurdering er viktig. Det støttes.

Det spesifiseres ikke hvordan vurderingen over tid skal praktiseres. Skikkethetsvurdering er krevende og vil fortsatt være det, selv om de foreslåtte endringene kan bidra til å tette noen hull.

Det er viktig at studiestedet som observerer og har ansvaret for studentene har en mulighet, og plikt, til å formelt stanse studieløpet til studenter som viser seg uskikket til blant annet bioingeniøryrket. På den måten kan man forhindre at den som er uskikket skader pasienter (fysisk eller psykisk) når de kommer ut i yrkeslivet.

Arbeidet med skikkethet er viktig, og de foreslåtte endringene vil forhåpentligvis gi motivasjon til å fokusere mer på skikkethet på universitet, høyskoler og praksissteder.

Kap. 27 Styret og den daglige ledelsen

Valgt eller ansatt rektor

NITO støtter at institusjonene selv må få velge styringsform, valgt eller ansatt rektor. Hvis institusjonen har valgt rektor må denne være styreleder. En situasjon hvor institusjonen har en valgt leder som blir overprøvd av en ekstern styreleder vil være problematisk.

Styresammensetning

Teknisk/administrative ansatte utgjør i dag en stor andel av ansatte i sektoren. NITO mener denne gruppen bør være representert med to styremedlemmer.

Lovlighetskontroll

NITO støtter mindretallet i utvalget som mener styret selv må søke råd der de finner det passende om de har behov, internt eller eksternt.

Kap. 28 Ansettelse

Postdoktorperioder

Å sette begrensninger på maks en postdoktorperiode kan gi problemer for norske kandidater i konkurranse med utenlandske som ikke har denne begrensningen. Det bør etterstrebtes å sørge for at en postdoktor blir kvalifisert til førstestillinger i løpet av den første perioden, som intensjonen er for stillingen.

Ansettelsesprosess for vitenskapelige stillinger

Sektoren har behov for at ansettelse i vitenskapelige stillinger skjer raskere. NITO støtter at det kommer en prosess som ser på dette.

Kallelser

NITO støtter at det åpnes for bruk av kallelser for vitenskapelige stillinger, men ikke for lederstillinger. Lederstillinger må lyses ut. For lederstillinger trenger ikke sektoren særbehandling, og kvalifikasjonsprinsippet må gjelde.

Administrerende direktør på åremål.

Det kan være gode grunner til å tilsette administrerende direktør på åremål, og vi finner det ikke formålstjenlig å ta bort adgangen til dette. NITO støtter derfor utvalgets mindretall som foreslår at adgangen til å ansette administrerende direktør på åremål videreføres.

Midlertidighet

Utvalget har ikke foreslått regelendringer som kan avhjelpe situasjonen med den høye andelen midlertidige ansettelse ved universiteter og høyskoler. NITO støtter utvalget i dette, da det er viktig å

ikke lage regler som er i motstrid til statsansatteloven, som gjelder for hele statlig sektor. Sektoren selv, og hver enkelt institusjon, må i samarbeid med ansattes representanter, arbeide systematisk med å etablere en god kultur og hensiktsmessige rutiner ved ansettelser. Målet er å sikre at hovedregelen om fast ansettelse følges uavhengig av finansieringskilde, og at hjemlene for å ansette midlertidig anvendes korrekt. Dette forutsetter at administrasjonen ved den enkelte institusjon har tilstrekkelig kompetanse på ansettelsesreglene.

Andre kommentarer:

I utvalgets forslag til § 5-9, Overtredelsesgebyr, står det: "Institusjonen fastsetter størrelsen på overtredelsesgebyret i hvert enkelt tilfelle. Med mindre klagen gis oppsettende virkning, er vedtak om overtredelsesgebyr tvangsgrunnlag for utlegg".

NITO reagerer på at det er institusjonen og ikke departementet som fastsetter overtredelsesgebyret, og undres om dette skyldes en inkurie i forslaget.

Med vennlig hilsen

Trond Markussen
President

Steinar Sørli
Generalsekretær